

LANDSHAFT LOYIHASINI YARATISHDA LANDSHAFT DIZAYNI VA BINO UYG'UNLIGI

Abekeeva Aziza

Qoraqolpoq davlat universiteti katta o'qituvchisi

Sarsenbaeva Sarbinaz

Qoraqolpoq davlat universiteti Landshaft dizayn 2-bosqich talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18159320>

Annotatsiya: Arxitektura va tabiatning yaqinlashish tendensiyasi ham batafsil jihatlariga ega: ichki makonning ochilishi va interyerining tashqi muhit bilan vizual birikmasi – atrofdagi landshaftlar, binodagi lojikalar, teraslar, balkonlar va, eng asosiysi, ular bilan tabiat o'rtasidagi aloqani ta'minlaydigan jamoat binolarning me'moriy va landshaft dizaynidagi vositalar – gullar, manzarali o'tlar, suv, toshlar va boshqalardir. Maqolada landshaft dizayni va binolarning birgalikda bir ansambl bo'lishi va ularning uyg'unlik qoidalari haqida so'z boradi.

Kalit so'zlari. Landshaft, ekologik, uyg'unlik, element, ansambl, muvozanati.

Aholining ko'payishi va inson faoliyatining har tomonlama rivojlanishi yashash muhitning doimiy ravishda o'zgarib turishi bilan o'zaro bog'liqdir yashash muhitini yaxshilashning landshaft arxitektura vositalari bilan yaxshilashning asosiy tajribalari bevosita insonning atrofigagina taalluqli bo'lmay, balki barcha hududlarga, shaharning mahalliy hududidan boshlab mamlakat va sayyora miqyosigacha taalluqlidir. Bundan, landshaft arxitekturasining asosiy maqsadi atrofmuhitning ekologik, estetik va funksional sifatlarini uyg'unlashtirish hisoblanadi. Bugungi kunda arxitektura va landshaft dizayni bir-biridan ajralmas ikki qismga aylandi. Yaxshi loyiha nafaqat chiroyli bino, balki uning atrofidagi muhit bilan bir butunlikda ishlaydigan kompleksdir. Bino va landshaftning uyg'unligi loyihaning estetik ko'rinishini, foydalanish qulayligini, ekologik barqarorligini va hatto mulkning bozor qiymatini belgilaydi.

1. Uyg'unlikning asosiy prinsiplari

Massa va hajm muvozanati. Bino landshaftda "yo'qolib qolmasligi" yoki aksincha, atrofni "bosib ketmasligi" kerak. Masalan, katta hajmli zamonaviy uy tekis relyefda bo'lsa, landshaftda vertikal aksentlar (baland daraxtlar, pergolalar, suv devorlari) yordamida muvozanat yaratiladi. Aksincha, kichik bino tepalikda joylashsa, past bo'yli o'simliklar va teraslar yordamida u yanada muhim ko'rinishga ega bo'ladi.

Materiallar va ranglar uyg'unligi. Binoning fasad materiallari (tosh, yog'och, beton, shisha) landshaftda ham takrorlanishi kerak. Masalan, tabiiy toshdan qurilgan uy oldida shu toshdan yasalgan qo'shimcha devorlar, suv havzalari yoki yo'laklar bo'lsa, bir butunlik hosil bo'ladi. Zamonaviy shisha-beton uylar uchun esa silliq gazli o'tlar, korten po'lat aksentlar va minimalist o'simliklar mos keladi.

Funksional zonalar ulanishi. Bino ichidagi xonalar (mehmonxona, oshxona, yotoqxona) tashqi maydonlar bilan to'g'ridan-to'g'ri bog'lanishi lozim. Katta panoramali oynalar oldida teras, barbekyu zonasi yoki suzish havzasi bo'lsa, ichki va tashqi makon birlashadi. Bu "indoor-outdoor living" tamoyili hozirgi kunda eng muhim trendlardan biri.

2. Relyef bilan ishlash

O'zbekiston sharoitida relyef juda xilma-xil – tekislikdan tortib, tog'li hududlargacha. Binoni relyefga "o'tqazish" landshaftning asosiy vazifasi:

- Tekis uchastkada sun'iy tepaliklar, suv kanallari yoki past-baland teraslar yaratish orqali qiziqish hosil qilinadi.

- Nishabda joylashgan binolar uchun podval qismi garaj yoki texnik xona sifatida ishlatilib, yuqori qavatlar teraslar bilan bog'lanadi. Bunda tayanch devorlarni yashil devor yoki alp tog' o'simliklari bilan qoplash juda samarali.

3. O'simlik tanlashda bino uslubiga moslashish

- Klassik uslubdagi saroy tipidagi uylar uchun: simmetrik kompozitsiyalar, doim yashil o'simliklar (sadr, archa, samshid), kesilgan buksuslar, atirgullar.

- Zamonaviy minimalist uylar uchun: baland o'tlar (miscanthus, pennisetum), yukka, agava, korten po'lat idishlarda yagona aksent o'simliklar.

- Milliy uslubdagi uylar (an'anaviy o'zbek uyi elementlari bilan) uchun: mevali daraxtlar (anor, anjir, uzum), archa, qarag'ay, ko'p yillik gullaydigan butalar (spirea, forsicia).

4. Suv elementlari – bino va landshaftni birlashtiruvchi kuch

Suv har doim binoni "tirik" qiladi. Katta oynalar oldida suv oynasi (mirror pool) bo'lsa, bino suvda akslanib, hajmi ikki baravar ko'rinadi. Kichik hovlilarda esa devor bo'ylab oqadigan suv devorlari yoki kichik favvoralar binoning vertikal chiziqlarini ta'kidlaydi.

5. Yorug'lik – kechqurun uyg'unlikni ta'minlovchi omil

Tunda bino va landshaft alohida-alohida ko'rinmasligi kerak. Binoning arxitektura chiroyli joylari (kornizlar, ustunlar, teksturali devorlar) pastdan yoritilsa, daraxtlar va butalarning siluetlari esa yuqoridan yoritiladi. Bu chuqurlik va sirli muhit yaratadi.

Xulosa

Landshaft dizayni binoning "davomi" bo'lishi kerak, aksincha emas. Yaxshi loyiha bunday savollarga javob beradi:

- Binoga kirish yo'li qanday taassurot qoldiradi?
- Uy egasi ertalab oshxonadan chiqib, nimani ko'radi?
- Kechqurun terasdagi stolda o'tirganda qanday manzara ochiladi?

Agar bularning barchasi bino arxitekturasi bilan bir tilda "gaplashsa", demak, loyiha muvaffaqiyatli. O'zbekistonda bunday yondashuv hali yetarlicha keng tarqalmagan, lekin so'nggi 5-7 yilda Toshkent atrofidagi premium posyolkalar (Golden House, NUR, Cloud Village va boshqalar) misolida bu tendensiya juda tez rivojlanmoqda.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. "Harmony of Design and Landscape" - illustrarch.com, 2023.
<https://illustrarch.com/landscape-architecture/16407-harmony-of-design-and-landscape.html>
2. "Synergies Between Architecture and Landscape Architecture" - nadigroup.com, 2024.
<https://www.nadigroup.com/insights/what-are-the-many-synergies-between-architecture-and-landscape-architecture>
3. "Integrating Landscape into Architectural Narratives" - architizer.com.
<https://architizer.com/blog/inspiration/stories/integrating-landscape-into-architectural-narratives/>
4. ЛАНДШАФТНАЯ АРХИТЕКТУРА. Е. В. Кайдалова
5. Д.У.Исамухамедова,М.К.Ахмедов,М.А.Талипов,К.Д.Саттарова. "Шаҳарсозлик ва ландшафт архитектураси"